

MEMORIE „GOLITĂ”, MEMORIE DETURNATĂ*

Ion Gabriel Panasiu**

Keywords: memorial, collective memory, public square, urban history.

Abstract: Essay on the Monument of Loyalty built after the Revolution of 1848 in Liberty Square Timișoara by the Austrians, in remembrance of the victory of the Imperial Court over Hungarian revolutionaries, as well as of the loyalty of the fortress defenders to the Viennese administration. This monument, vandalized in 1918, was moved in 1935-1935 to a cemetery on the outskirts of Timișoara (today, Heroes' Cemetery).

Cuvinte cheie: monument comemorativ, memorie colectivă, piață publică, istorie urbană.

Rezumat: Eseu despre Monumentul Fidelității construit după Revoluția de la 1848 în Piața Libertății, Timișoara, de către austrieci în amintirea victoriei armatei Curții imperiale asupra revoluționarilor maghiari precum și a devotamentului apărătorilor cetății față de administrația vieneză. Monumentul respectiv, vandalizat în 1918, a fost mutat în 1935-1936 într-un cimitir de la periferia Timișoarei (azi Cimitirul Eroilor).

Componentele spațiului locuit, indiferent dacă aparțin mediului natural sau artificial, acumulează în timp semnificații aparte care se datorează diverselor întâmplări mai mult sau mai puțin importante care stăruie pentru o anumită perioadă în conștiința comunității. Diverșii factori care acționează asupra mediului social (politici, culturali etc.) fac ca însemnătatea locului sau obiectului să fluctueze în cadrul memoriei colective ajungându-se uneori până la faza uitării și a eliminării definitive a acestora din viața comunităților.

Edificarea monumentelor de for public a avut, mai ales în trecut, un înțeles special, faptele istorice fiind de multe ori determinante în conceperea acestor opere care, într-un fel sau altul, au acumulat în ele și o anumită viziune artistică a realizatorilor acestora, filtrată prin prisma experiențelor culturale ale epocii în care au fost create. Totuși, amintim că, îndeosebi în perioada contemporană, creațiile artistice amplasate în spațiul public au uneori un rol pur utilitar sau ambiental, fără a evoca întâmplări sau personalități din trecut. Dacă expresia obiectului de artă ține foarte mult de ancestral, de dorința comanditarilor sau de viziunea artistului, expresivitatea acestuia este, fără îndoială, în legătură directă cu mediul fizic în care se află amplasat.

În ceea ce privește Timișoara, frământările istorice pe care le-a cunoscut localitatea și care s-au reflectat și se reflectă și astăzi în configurația sa urbanistico-arhitecturală, au făcut ca monumentele de for public cele mai vechi care s-au păstrat să dateze abia din secolul al XVIII-lea, adică după ocuparea cetății în 1716 de către trupele habsburgice și transformarea ei într-un oraș construit după principii caracterizate printr-o rigurozitate specifică de sorginte austriacă, ceea ce i-a dat un plus de austeritate.¹ De aceea, urbea, care avea în primul rând atribute militare, era înzestrată până spre sfârșitul secolului al XIX-lea cu destul de puține monumente². Putem pune de asemenea în balanță și unele priorități de ordin economic ale orașului și ale locuitorilor săi, ca și dorințele diferite ale celor ce au administrat succesiv cetatea. Aceasta a dus de multe ori la dispariția sau la reamplasarea unor opere monumentale cu încărcătură simbolică.

* Comunicare susținută în cadrul simpozionului *Arhitectură. Restaurare. Arheologie* în anul 2009 (ARA/10).

** Ion Gabriel Panasiu: Catedra de Conservare și Restaurare, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”.

¹ Nicolae Iorga, în urma călătoriei sale din 1906, caracteriza Timișoara astfel: „E un mare oraș solemn, trist, făcut din poruncă, după norme administrative neschimbate. E cel mai artificial, cel mai habsburgic din câte am întâlnit până acum, dar în același timp cel mai cumpănit, mai «cuminte», mai supus regulamentelor de clădire și de întreținere.” (Iorga 1977, p.119).

² Medeleț, Micu 2003, p. 289.